

# Gonnie Zuidema en Vera Zonnebeld

## Je mag een paar jaar met leerlingen oplopen

PIETER SNEL

Wat drijft docenten levensbeschouwing? Hoe komen zij terecht in een vak waarin persoonlijke verhalen, maatschappelijke spanningen en existentiële vragen voortdurend samenkomen? In een gesprek met de VDLG vertellen Gonnie Zuidema en Vera Zonnebeld over hun werk, hun inspiratiebronnen, hun zoektocht naar betekenisvol onderwijs en hun visie op de toekomst van het vak. Hoewel zij verschillen in ervaring en achtergrond, delen ze dezelfde overtuiging: levensbeschouwing is een vak dat leerlingen helpt om zichzelf en de wereld beter te begrijpen.



Gonnie Zuidema werkt inmiddels bijna twintig jaar in het voortgezet onderwijs. Ze is docent godsdienst en levensbeschouwing op CSG Augustinus in Groningen. Daarnaast geeft ze maatschappijleer, is ze mentor, sectievoorzitter en actief binnen de interne academie van haar school. Ook organiseert zij samen met de Rijksuniversiteit Groningen professionele leergemeenschappen voor docenten levensbeschouwing en godsdienst. Onlangs is ze ook deel gaan uitmaken van het bestuur van de VDLG. Toch begon haar loopbaan allesbehalve vanzelfsprekend.

'Ik wist vroeger nooit wat ik wilde worden,' vertelt Gonnie. 'Ik was een draak van een puber en deed maar wat.' Via de mavo en havo kwam ze uiteindelijk op de pabo terecht. 'Iedereen vond mij wel geschikt als docent, dus ik dacht: nou ja, oké dan, laat ik het proberen.' Anderen drukten haar al jong op het hart om theologie te gaan studeren. Vanwege de vele nieuwsgierige vragen die ze stelde. Pas later ontdekte ze hoe sterk haar fascinatie voor geloof, spiritualiteit en zingeving eigenlijk was. 'Ik ben van jongs af aan al vreselijk geïnteresseerd in alles wat te maken heeft met geloof, spiritualiteit en wat de mens beweegt.'

Gonnie: “Je moet mij gewoon voor een klas laten staan”

Na jaren in het basisonderwijs begon de theologie opnieuw aan haar te trekken. Ze besloot alsnog theologie te studeren en maakte uiteindelijk de overstap naar het voortgezet onderwijs. Daar viel alles op zijn plek. 'Ik vind het fantastisch om met jongeren te werken,' zegt ze. 'Je loopt een aantal jaren naast ze mee. Je mag met hen op pad gaan. Dat vind ik gewoon fantastisch.' Ook weet ze inmiddels precies waar haar kracht ligt. 'Ik heb van alles gedaan. Ik ben in het basisonderwijs ook middenmanager geweest. Kantoorzitten is gewoon niet mijn ding. Je moet mij gewoon lekker voor een klas laten staan.'

### Vera: “Ik wilde niet aan de achterkant staan”



Voor Vera Zonnebeld begon de route naar het onderwijs juist buiten de schoolmuren. Zij werkt sinds dit schooljaar op het Noordik Lyceum in Almelo als docent levensbeschouwing, ethiek en filosofie - door de school afgekort tot LEF. Ze volgt momenteel nog haar kopopleiding om haar bevoegdheid te halen.

Voordat ze voor de klas stond, werkte Vera jarenlang in het maatschappelijk werk. Juist daar ontstond haar verlangen om docent te worden. 'In de hulpverlening word je ingevlogen als het al mis is gegaan,' vertelt ze. 'Je bent vooral bezig met de scherven oprapen.' Dat begon te wringen. 'Ik wilde niet aan die achterkant staan. Ik wilde meer aan de voorkant al iets kunnen doen.' Die gedachte had

ze jaren eerder al eens gehad. Na haar opleiding pastoraal werk probeerde ze al een lerarenopleiding, maar stopte toen na twee maanden. 'Ik had zoiets van: als je docent levensbeschouwing wilt zijn, dan moet je ook wel een beetje in de wereld hebben gestaan.' Recent maakte ze alsnog de stap naar het onderwijs. De rol van ervaring merkt ze nu dagelijks. 'Nu breng je meer mee voor de klas dan wanneer je direct van de opleiding komt.' Voor Vera voelt de overstap alsof alles samenvalt. 'Dit is echt de perfecte keuze geweest.'

#### **Verschillende achtergronden, dezelfde nieuwsgierigheid**

Hun persoonlijke achtergronden verschillen sterk. Gonnie groeide op in een protestants-christelijke omgeving. 'Mijn grootouders waren pittig gereformeerd,' vertelt ze lachend. Toch kreeg ze thuis veel vrijheid. 'Mijn moeder vond dat je dingen niet moest afdwingen.' Vera heeft juist geen kerkelijke achtergrond. Toch vond zij via studie, maatschappelijke betrokkenheid en filosofische interesse haar weg naar het vak. Die verschillende achtergronden kleuren ook hun manier van kijken naar levensbeschouwing. Gonnie noemt zichzelf tegenwoordig 'vrijzinnig protestant'. 'Ik zeg altijd dat ik vrij van dogma's ben.' Vera houdt zich juist veel bezig met nieuwe perspectieven binnen theologie. Vooral feministische theologen inspireren haar. 'Die laten zien wat de problemen zijn van eenzijdig mannelijk taalgebruik over God,' legt ze uit. 'Wat als we inclusiever zouden spreken?'

#### **Inspiratie zit overal**

Opvallend is hoe breed beide docenten inspiratie vinden voor hun lessen. Niet alleen in boeken of theorieën, maar juist in actualiteit, films, series en dagelijkse gebeurtenissen. 'De wereld inspireert mij,' zegt Gonnie. 'Als ik rondloop, word ik eigenlijk overal door geïnspireerd.' Voor haar spelen maatschappelijke ontwikkelingen een grote rol. Polarisatie, antisemitisme en maatschappelijke spanningen zijn onderwerpen die ze actief meeneemt in haar lessen. Ze is bovendien gespecialiseerd in Holocausteducatie. 'Wat gebeurt er eigenlijk in de wereld?' vraagt ze zich voortdurend af. 'Hoe kun je daarmee omgaan?' Ook films en series gebruikt ze actief. Ze noemt onder andere *The Man in the High Castle* en *Die Welle* als inspiratiebronnen om radicalisering en macht bespreekbaar te maken. 'Eigenlijk alles wat je doet, daar zit levensbeschouwing in.'

Vera herkent dat volledig. Ook zij gebruikt actualiteit en films als vertrekpunt. 'Als je arthousefilms kijkt, zijn die altijd supergelaagd,' zegt ze. 'Voor mij is elk bioscoopbezoek wel aanleiding om een levensbeschouwelijk thema te overdenken.' Daarnaast ziet ze de actualiteit als een onuitputtelijke bron voor lessen. 'Je wordt eindeloos gevoed met lesmateriaal.'

### **Werkvormen die leerlingen echt raken**

Wanneer het gesprek gaat over succesvolle lessen en werkvormen, beginnen beide docenten zichtbaar te glimlachen. Het zijn juist die momenten waarop leerlingen 'aangaan' die voor hen betekenisvol zijn. Gonnie vertelt enthousiast over een opdracht voor atheneum 5 waarin leerlingen hun eigen religie moeten ontwerpen. Eerst analyseren ze bestaande religies aan de hand van de dimensies van Ninian Smart, waarna ze zelf een geloofssysteem bedenken. 'Dan moeten ze uiteindelijk een soort bekeringspitch houden,' vertelt ze. 'Met attributen en alles erop en eraan.' De creativiteit van leerlingen verbaast haar ieder jaar opnieuw. 'Ik heb een keer het 'coopisme' gehad,' lacht ze. 'De supermarkt Coop was dan het heilige centrum waar mensen op bedevaart naartoe moesten.' De opdracht werkt omdat leerlingen spelenderwijs ontdekken hoe religies zijn opgebouwd. 'Dan krijgen ze veel meer inzicht in waaruit een religie eigenlijk bestaat.'

Voor Vera draait succesvol onderwijs vooral om echte gesprekken. Een werkvorm die veel indruk maakte, was een interviewopdracht waarbij brugklassers hun ouders moesten interviewen over een levensvraag. 'Wat maakt mensen uiteindelijk het meest gelukkig?' was een veelgekozen vraag. Volgens Vera ontstonden daardoor gesprekken die thuis normaal nauwelijks gevoerd worden. 'Ze leren hun ouders op een andere manier kennen.' Ze ziet dat als een belangrijke taak van haar vak. 'Ik zou veel meer willen dat mensen dit soort gesprekken gaan voeren.'

### **Meer onderwijs buiten het klaslokaal**

Een belangrijke vraag die Vera momenteel onderzoekt, is hoe levensbeschouwelijk onderwijs meer naar buiten gebracht kan worden. 'Ik zou de leerlingen veel meer de wereld willen laten zien,' zegt ze. 'In plaats van alleen die vier muren waar ze al zes uur per dag tussen zitten.' Ze vertelt over een kerkenpad in Almelo waarbij leerlingen kerken en een moskee bezochten. Juist het daadwerkelijk aanwezig zijn in zulke ruimtes maakte diepe indruk. 'Als je in zo'n gebouw staat, gebeurt er iets anders.'

Gonnie herkent dat volledig en probeert zulke ervaringen actief te organiseren. Samen met maatschappijleer bezoekt ze bijvoorbeeld synagogen en andere religieuze plekken. Ze vertelt over een leerling die aanvankelijk sterk antisemitische opvattingen had en niet mee wilde op excursie. Toch ging ze uiteindelijk mee - en dat veranderde haar blik. 'Ze zei achteraf: "Ik heb die mensen daar niet goed behandeld."' Ze wilde met een andere klas nogmaals mee om zich van een andere kant te laten zien.' Voor Gonnie bevestigt dat waarom ontmoetingen zo belangrijk zijn. 'Je moet naar buiten kunnen met leerlingen, zeker als ze in een bepaalde bubbel zitten.'

### **AI, eigenaarschap en nieuwe uitdagingen**

Naast inspiratie en mooie lessen zijn er ook zorgen en vragen. Gonnie houdt zich veel bezig met de invloed van AI op het onderwijs. 'Hoe activeer je leerlingen nog echt?' vraagt ze zich af. 'Ik heb geen zin om alleen maar AI-verslagen na te kijken.' Daarom experimenteert ze met andere werkvormen: debatten, klassengesprekken en opdrachten waarbij leerlingen ter plekke moeten nadenken en reageren. Een voorbeeld daarvan was een klassikale discussie over de vraag of er op school een gebedsruimte moest komen. Leerlingen moesten argumenten verzamelen, debatteren en uiteindelijk stemmen over een voorstel. 'Ze vonden het fantastisch,' zegt Gonnie. 'En dan ben je dus weg van AI.'

### **De betekenis van de VDLG**

Aan het einde van het gesprek komt de rol van de vakvereniging VDLG ter sprake. Beide docenten zien daar een belangrijke functie. Voor Vera draait het vooral om ontmoeting en herkenning. 'Je kunt nogal op een eigen eilandje zitten,' zegt ze. 'Het is fijn als je mensen ontmoet die dezelfde taal spreken.' Gonnie benadrukt daarnaast het belang van professionalisering en zichtbaarheid van het vak. 'Het is belangrijk dat wij ons vak zichtbaar houden,' zegt ze. 'Dat het op de kaart blijft staan.' Ze maakt zich zorgen over scholen waar levensbeschouwing wordt gegeven door onbevoegde docenten. Juist daarom zijn samenwerking en kennisdeling volgens haar essentieel.

Opvallend genoeg blijkt dat veel docenten LG hun eigen lesmateriaal ontwikkelen, maar dat nog weinig met elkaar delen. Vera noemt dat jammer. 'Iedereen loopt zelf dingen te verzinnen, terwijl we elkaar zo zouden kunnen helpen.' Daar ligt volgens beiden een grote kans voor de VDLG: een plek waar docenten ideeën, werkvormen en materialen durven uitwisselen.

'Er is gigantisch veel materiaal,' zegt Gonnie. 'Zonde dat we dat niet met elkaar delen.' Misschien is dat uiteindelijk wel de rode draad van het hele gesprek: levensbeschouwing ontstaat in ontmoeting. Tussen docent en leerling. Tussen collega's. Tussen verschillende perspectieven. En juist daarin ligt volgens Gonnie Zuidema en Vera Zonnebeld de blijvende waarde van hun vak.